

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
факультет філології і журналістики

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
«УКРАЇНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ НАУКОВОЇ
ДУМКИ»,
присвяченої 85-річчю від дня народження
професора Дмитра Бучка
10-11 листопада 2022 року

Тернопіль
ТНПУ імені Володимира Гнатюка
2022

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

РОЗДУМИ ПРО РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ В НАУЦІ (*Вербич С.*).....3

АНТРОПОНІМ ЯК ЕТНОІДЕНТИФІАТОР ТА ПОЛІТИЧНИЙ ЗБУДНИК
(*Фаріон І. Д.*).....7

ЗАСОБИ МОВНОГО ВИРАЖЕННЯ ТЕКСТОВИХ КАТЕГОРІЙ У
НАРОДНИХ ОПОВІДАННЯХ ПРО ГОЛОДОМОР (*Єщенко Т.*).....10

НАЗВИ МІСТ, ОБПАЛЕНИХ ВІЙНОЮ (*Котович В.*).....17

ОНІМИ В РОМАНІ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО «КІЛЬЦЯ РОЖІ»:
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ (*Федурко М.*).....23

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ОНОМАСТИКИ

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ СКЛАДЕНИХ ОЙКОНІМІВ
ПІВНІЧНОЇ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ (*Волянюк І.*).....28

THE PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL ONOMASTICS
(*Пежинська О., Кулик С.*).....31

АНТРОПОНІМ ХОМА У ТВОРАХ ІВАНА ФРАНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ
СИНТАГМАТИКИ ТА ПАРАДИГМАТИКИ (*Скологдра-Шерітко О.*).....34

ОНІМИ В ДІАЛЕКТНИХ СЛОВНИКАХ БОЙКІВЩИН (*Сокіл-Клепар Н.*)..39

ПОЗИВНІ ІМЕНА УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ В АНТРОПОНІМНІЙ
СИСТЕМІ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ МАТЕРІАЛІВ ЗМІ) (*Шульська Н.*).....42

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОМЕНТАР ЯК ПРИЙОМ ВІДТВОРЕННЯ ОНІМІВ
У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ (*Вітяк Ю.*).....47

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИКОЛОГІЇ, ФРАЗЕОЛОГІЇ ТА ГРАМАТИКИ

- NEOLOGIZATION AS A MEANS OF REFLECTING LINGUISTIC AND CULTURAL CHANGES IN MODERN ENGLISH (*Косович О.*).....52
- «МОЯ ЛЮБОВ В ІМЕНІ ТВОЇМ» (ЗМЕНШЕНО-ПЕСТЛИВІ ВАРІАНТИ ОСОБОВИХ ІМЕН ГЕРОЇВ В. ЛИСА «СТАРА ХОЛЄРА» (*Нестерчук О.*)..54
- БАГАТОКОМПОНЕНТНІ СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ В СИНТАКСИЧНІЙ НАУЦІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ МАКСА КІДРУКА «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ») (*Бачинська Г. В., Бабій І. М., Свистун Н. О.*)..57
- ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ СТИЛІЗАЦІЇ РОЗМОВНОСТІ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ (*Штонь О. П.*)..... 60
- АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ У СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ПАРАДИГМІ ПІД ЧАС ВІЙНИ (*Шуляк І.*)..... 63
- СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОДНОЯДЕРНИХ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ «ДВНАДЦЯТЬ, АБО ВИХОВАННЯ ЖІНКИ В УМОВАХ, НЕПРИДАТНИХ ДО ЖИТТЯ» ІРЕН РОЗДОБУДЬКО (*Шандригось А.*)..... 66
- ІНТЕГРАЦІЯ ФРАНЦУЗІВ АРАБСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ФРАНЦІЇ (*Герасимчук М.*)..... 72
- РОЛЬ І ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У СУЧАСНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ КОМП'ЮТЕРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (*Новосад Л.*)..... 74
- ## **ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ**
- ШАБЛОННІСТЬ У КОМУНІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ «ІНСТАГРАМ» (*Петришина О. І., Лотоцька Х. В.*)..... 77
- ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ГРІХ» У ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ Б. ЛЕПКОГО (*Коцяба І.*)..... 83
- НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ «ЗРАДНИК» У ПОВІСТІ Р. ІВАНИЧУКА «ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ТОМИ» (*Нестерович Ю.*)..... 87

СЕКЦІЯ 4: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МЕДІАЗНАВСТВА

КОМУНІКАТИВНІ НАМІРИ УКРАЇНСЬКИХ ПАМФЛЕТІВ ПОЧ. XVII СТ. (Поплавська Н.).....	92
КОНЦЕПЦІЇ НЕОРЕАЛІЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ Й ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ (Рева-Левшакова Л.).....	97
«КОРОНА НА ОДНУ НІЧ» НАДІЇ ГУМЕНЮК ЯК РЕТРОДЕТЕКТИВ (Бородіца С. В.).....	100
ВАСИЛЬ СІМОВИЧ – АВТОР ПЕРЕДМОВ ДО ВИДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ КЛАСИКИ (Вашиків Л. П.).....	103
ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА: МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ (Синоруб Г. П.).....	109
«МАЛЕНЬКІ ЖІНКИ» Л. М. ОЛКОТТ: ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛІШАННЯ ДІВЧИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ (Головій О., Вакула Ю.).....	116
ЖИВОПИСНА ОБРАЗНІСТЬ У ПОЕЗІЇ (Любецька В.).....	123
КЛІКБЕЙТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ МЕДІАМАНІПУЛЯЦІЙ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТЕРНОПІЛЬСЬКИХ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ) (Решетуха Т., Кушинфр О.).....	126
АРХЕТИПНА СИМВОЛІКА В ПОЕЗІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ (Скуратко Т.).....	129
ТВОРЧИСТЬ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ДІАСПОРНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА (Яблонська О.).....	135
ШЕВЧЕНКІВСЬКІ ТРАДИЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ШАШКЕВИЧА (Яблонська О., Поліщук Т.).....	138
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ДІАСПОРНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ДОВІДКОВІ ДЖЕРЕЛА (Яблонський М.).....	144
СТИЛЬОВА СВОЄРІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ БАРОКОВИХ ТРАКТАТИВ XVII СТ. (Федько О.).....	150
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЧАСОПИСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ 1960-Х РР. (Яблонський М., Тимчак М.).....	159
ВПЛИВ ВОРОЖИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦОПЕРАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ (Ленько Т.).....	163

МЕТАФОРА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ В
УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (*Вільчинська Т. П., Кручковська І.*).....167

3. Шестипалова Л. Д. Специфіка антропонімів у химерній прозі (на матеріалі творчості В. Г. Дрозда) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2006. 22 с.

УДК 81'373.7

Галина Бачинська,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Ірина Бабій,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
iryna.babiy@ukr.net;
Ніна Свистун,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
nina-s77@ukr.net

БАГАТОКОМПОНЕНТНІ СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ В СИНТАКСИЧНІЙ НАУЦІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ МАКСА КІДРУКА «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ»)

Розглянуто багатокомпонентні складнопідрядні речення в сучасній синтаксичній науці, подано їх класифікацію; простежено, як ці речення функціонують у романі Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи» і яку роль відіграють у мові творів автора.

Ключові слова: *багатокомпонентні складнопідрядні речення, однорідна супідрядність, неоднорідна супідрядність, послідовна підрядність, мішана підрядність.*

У граматичній системі мови центральне місце належить синтаксису, оскільки в його сфері функціонують мовні одиниці, які забезпечують спілкування людей, безпосередньо співвідносячи повідомлюване з реальною дійсністю. Сучасні дослідження зосереджуються на системі синтаксичних одиниць, їх структурі й семантичному навантаженні, синтаксичних зв'язках і семантико-синтаксичних відношеннях між предикативними частинами. Цікавим є дослідження реченневих конструкцій у мові творів сучасних авторів.

У мовознавстві зріс інтерес до синтаксису індивідуального мовного стилю, оскільки самотність творчої манери письма яскраво виявляється

саме в синтаксисі. Специфіка мови художніх творів потребує використання різного типу речень, зокрема багатокomпонентних, адже завдяки цьому типу складних речень авторам вдається краще та більш послідовно відобразити емоції, почуття персонажів тощо.

Предметом наших наукових зацікавлень стали багатокomпонентні складнопідрядні речення.

Мовознавець К. Шульжук трактує ці речення так: «Складнопідрядні багатокomпонентні речення – речення, що складаються з одного головного і не менше двох підрядних речень» [4, с. 304].

У сучасній лінгвістичній науці багатокomпонентні складнопідрядні речення поділяють на такі види:

- 1) складнопідрядні з однорідною супідрядністю;
- 2) складнопідрядні з неоднорідною супідрядністю;
- 3) складнопідрядні з послідовною підрядністю;
- 4) складнопідрядні мішаного типу.

Супідрядність – безпосереднє підпорядкування.

Синтаксист І. Вихованець наголошує, що «речення із супідрядністю – це такі неелементарні складнопідрядні конструкції, у яких підрядні частини можуть залежати або від опорного слова, або від усієї головної частини» [1, с. 341].

М. Доленко до складнопідрядних речень з однорідною супідрядністю відносить такі речення, у яких є предикативні частини одного виду, і які однаково пояснюють або опорне слово, або всю головну частину – залежно від того, чи структура речень є розчленованою, чи нерозчленованою [2, с. 329].

Складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю – це такі «складнопідрядні речення з кількома підрядними, у яких підрядні речення по-різному пояснюють головне речення. Цього досягають різними способами:

а) одне підрядне речення відноситься до змісту головного речення, а інше підрядне – до конкретного слова в головному;

б) підрядні речення одного виду відносяться до різних слів або компонентів у головній частині;

в) підрядні речення різних видів відносяться до різних слів у головному реченні;

г) підрядні речення різних видів по-різному пояснюють головне речення загалом» [2, с. 330].

Особливість речень із послідовною підрядністю полягає в тому, що кожна наступна підрядна частина залежить від попередньої, тобто друга пояснює першу, третя – другу, і так далі послідовно «лацюжком».

До багатокomпонентних складнопідрядних речень з мішаною підрядністю зараховуємо такі, що поєднують у собі як різні види супідрядності, так і послідовну підрядність. Іншими словами, можуть поєднуватися різні види супідрядностей та підрядності.

Простежимо функціонування багатокomпонентних складнопідрядних речень в аналізованому романі.

Багатокомпонентні складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю. Це такі конструкції, у яких підрядні частини речення по-різному пояснюють або опорне слово головного (у реченнях нерозчленованої структури), або всю частину загалом (у реченнях розчленованої структури).

У таких реченнях неоднорідна супідрядність буває:

- 1) одночленною;
- 2) різночленною.

При одночленній неоднорідній супідрядності предикативні підрядні частини пояснюють тільки одне й те ж опорне слово, або головну частину загалом: *Якби проектувальники термоядерної бомби мислили критично, бомбу не створювали б, оскільки це єдиний можливий наслідок її застосування* [3, с. 65]; *Оскільки ліфт у багатоповерхівці на Квітки-Основ'яненка був відносно новим, кабіна, коли до неї заходили, не клацала* [3, с. 133].

У випадку різночленної неоднорідної супідрядності підрядні частини пояснюють різні компоненти в головній частині: *Якби повірив, ти б запитав, як звідти повернутися* [3, с. 94]; *Оскільки пологових будинків у Рівному було лише два, Ірма логічно припустила, що Ярмуш народжувала у пологовому № 2* [3, с. 398]. Цей вид речень у романі становить 13 % від загальної кількості усіх конструкцій.

Багатокомпонентні складнопідрядні речення з послідовною підрядністю. Це такі речення, у яких перша предикативна частина не залежить від інших компонентів, а кожна наступна залежить від попередньої.

У романі вони представлені так: *Я кажу не втручатися, бо сподіваюся, що через цю пасивність він не матиме вас за найлютіших ворогів* [3, с. 27]; *Говорити, що Сонце розташоване в центрі Сонячної системи, неправильно, бо Сонце не стоїть в одній точці* [3, с. 53]; *Хлопець намагався критично оцінювати почуте, бо очевидно, що Марта не була періоджерелом* [3, с. 75]; *Чоловікові знадобилося зовсім мало часу, щоби пройти в думках той самий логічний ланцюжок, який так спантеличив Марка* [3, с. 397]; *Тоді я пояснила, що вийшла на коридор, бо почула, як їздить ліфт* [3, с. 197]; *Розверещався, що тонни порошку не вистачить, щоб усе випрати* [3, с. 266]; *Гірше буде, якщо тварина причаїлася та піджидає, коли хтось поткнеться назовні* [3, с. 368].

Конструкції з послідовною підрядністю найчастіше вживаються в романі. Цей різновид становить 78 % від загальної кількості багатокомпонентних речень.

Багатокомпонентні складнопідрядні речення з мішаною підрядністю. Це такі конструкції, які можуть поєднувати у собі і види супідрядності, і послідовну підрядність.

У творі знаходимо такі приклади: *Треба, щоб ти загалом уявляв, хто такий Яків Соль, бо з ним багато пов'язано в цій історії* [3, с. 463]; *Соломія запевняла, начебто знає, як перешкодити мертвякам, що на місці переходу можна влаштувати лабіринт, щоб ускладнити перехід і в один, і в інший бік* [3, с. 471].

Конструкції з мішаною підрядністю становлять 9 % від загальної кількості багатокомпонентних речень.

Багатокомпонентні складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю – це такі конструкції, у яких однакові підрядні частини пояснюють одну й ту ж головну частину загалом (у реченнях розчленованої структури) чи опорне слово (у реченнях нерозчленованої структури).

Підрядні частини в реченнях з однорідною супідрядністю приєднуються до головної за допомогою однакових засобів зв'язку.

Цей вид речень не був зафіксований у досліджуваному тексті. Можливо, це спричинено тим фактом, що подібні конструкції у мові творів, маючи одні й ті ж засоби зв'язку і однакове пояснення предикативними частинами опорного слова чи головної частини загалом, належно не відтворюють емоції, почуття, внутрішній стан дійових осіб тощо.

Загалом Макс Кідрук у своєму творі використав багатокомпонентні складнопідрядні речення в достатній кількості. Основна функція такого типу речень у романі – змалювати та краще представити події, а також детальніше описати дії головних персонажів у різних життєвих ситуаціях.

Серед багатокомпонентних складнопідрядних речень у романі переважають речення з послідовною підрядністю (78%), значно менше речень зафіксовано з неоднорідною супідрядністю (13%); найменше багатокомпонентних речень виявлено з мішаною підрядністю (9%).

Список літератури

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ : Либідь, 1993. 365 с.
2. Доленко М. Т., Дацюк І. І., Кващук А. Г. Сучасна українська мова. Київ : Вища шк., 1987. 352 с.
3. Кідрук М. Не озирайся і мовчи: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 512 с.
4. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. 2-ге вид., доп. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

УДК 811.161.2'373.7:821.161.2-3'06

Олена Штонь,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
та методики її навчання,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
shtonolena@gmail.com